

КІЩАК Д. С.,

аспірант

(Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України»)

УДК 347.19

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.1.19>**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ**

Стаття присвячена аналізу порядку реалізації права особи на звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи. Досліджуються особливості відкриття провадження у таких справах згідно з нормами Кодексу України з процедур банкрутства. Наголошується, що з моменту прийняття цього Кодексу українське законодавство у даній сфері стало більш уніфікованим по відношенню до європейського законодавства і, водночас, відповідає тій ситуації, що склалася в Україні на даному етапі реформування і розвитку національної економіки.

Виділяються процесуальні та матеріальні підстави при відкритті провадження у справі про банкрутство юридичної особи. До процесуальних підстав належать: 1) суб'єкт, який має право на звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження; 2) відповідність заяви про визнання боржника банкрутом встановленим законодавством вимогам щодо форми та змісту; 3) додержання порядку подання заяви про відкриття провадження у справі; 4) відсутність у провадженні іншої відкритої справи про банкрутство цього боржника на час звернення заявника до суду; 4) заявник повинен сплатити судовий збір у передбаченому законом порядку і розмірі. До матеріальних підстав відноситься: 1) безспірність вимог ініціюючого кредитора; 2) розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредитором (кредиторами) становить не менше 30 розмірів заробітної плати; 3) припинення боржником погашення кредитів чи здійснення інших планових платежів у розмірі більше 50 відсотків місячних платежів за кожним з кредитних та інших зобов'язань упродовж двох місяців. Також у статті зроблений аналіз вищезазначених підстав.

Зазначаються наслідки недотримання особами порядку подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи. Звертається увага, що відкриття провадження у справі про банкрутство здійснюється господарським судом у підготовчому засіданні під час перевірки обґрунтованості вимог заявника, а також з'ясування наявності підстав для відкриття такого провадження, шляхом постановлення ухвали, після чого здійснюється оприлюднення на офіційному порталі судової влади повідомлення про відкриття такого провадження.

Ключові слова: банкрутство, господарський суд, кредитор, боржник, порядок подання заяви, відкриття провадження.

Kishchak D. S. Theoretical aspects of the opening of proceedings in the case of bankruptcy of a legal entity

The article is devoted to the analysis of the procedure for exercising the right of a person to apply to the commercial court with a statement on the opening

of proceedings in the case of bankruptcy of a legal entity. Peculiarities of initiating proceedings in such cases in accordance with the norms of the Bankruptcy Procedure Code of Ukraine are investigated. It is noted that since the adoption of this Code, Ukrainian legislation in this area has become more unified in relation to European legislation and, at the same time, corresponds to the situation in Ukraine at this stage of reforming and developing the national economy.

There are processual and material grounds for initiating bankruptcy proceedings against a legal entity. Processual grounds include: 1) an entity that has the right to apply to the commercial court with a request to initiate proceedings; 2) the application for recognition of the debtor as bankrupt must meet the requirements established by law regarding the form and content of such application; 3) adheres to the procedure for filing an application for the opening of proceedings in the case; 4) the absence in the proceedings of another open bankruptcy case of this debtor at the time of the applicant's application to the court; 4) the applicant must pay the court fee in the manner and amount prescribed by law. The material grounds include: 1) indisputable claims of the initiating creditor; 2) the amount of debt (undisputed claims) of the initiating creditor to the debtor, which should have been at least three hundred minimum wages; 3) the fact that the debtor is in arrears with the fulfillment of monetary obligations or payment of obligatory payments. The article also analyzes the above grounds.

The consequences of non-compliance by persons with the procedure for filing an application for the opening of bankruptcy proceedings against a legal entity are indicated. It is noted that the opening of bankruptcy proceedings is carried out by the commercial court in a preparatory hearing during the verification of the validity of the applicant's claims, as well as finding out the grounds for opening such proceedings, by issuing a decision, after which the official opening of such proceedings.

Key words: *bankruptcy, commercial court, creditor, debtor, application procedure, opening of proceedings.*

Вступ. Становлення та розвиток України як демократичної, соціальної та правової держави не можливий без ефективного регулювання господарської діяльності, яке має забезпечити гармонійний розвиток держави у напрямі належної взаємодії між суб'єктами господарювання та органами державної влади [1, с. 1]. Ефективність законодавства про банкрутство безпосередньо впливає на економічне життя держави та інвестиційну привабливість країни [2, с. 49].

Мета участі добросовісного боржника у справі про банкрутство подвійна: відновити свою платоспроможність і розрахуватися з кредиторами. Разом із тим на практиці доволі часто доводиться констатувати, що недобросовісні учасники господарських відносин використовують механізм банкрутства з метою звільнення від боргів і так званого «старту із чистого аркуша», при цьому не думаючи про задоволення вимог своїх кредиторів [2, с. 49]. З моменту прийняття Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ), нормативно-правова база системи банкрутства стала більш уніфікованою по відношенню до європейського законодавства і, водночас, відповідає тій ситуації, що склалася в Україні на даному етапі реформування і розвитку національної економіки. Слід зазначити, що КУзПБ у порівнянні з нормами Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», який діяв до моменту набуття чинності КУзПБ, суттєво змінив початок процедури банкрутства, а саме підстави для відкриття провадження у такій справі.

Постановка завдання. Метою даної статті є осмислення теоретичних аспектів при відкритті провадження у справі про банкрутство юридичної особи та вироблення авторського бачення щодо видів підстав необхідних для звернення до суду про відкриття провадження у такій справі в господарському судочинстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику банкрутства у своїх працях ставили на першочергове місце значна кількість вітчизняних вчених, зокрема О.М. Бірюков, А.А. Бутирський, І.А. Бутирська, О.В. Васьковський, Ю.В. Кабенюк, Л.Г. Талан, М.І. Тітов, Б.М. Поляков тощо. Відтак, як було зазначено вище, з моменту прийняття Кодексу України з процедур банкрутства національна законодавча база у цій сфері вийшла на якісно новий етап свого розвитку, і на нашу думку, дослідження теоретичних аспектів відкриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи є актуальним.

Результати дослідження. Провадження у справах про банкрутство є самостійним видом судового провадження і характеризується особливим процесуальним порядком розгляду справ, специфікою цілей і завдань, особливим складом суб'єктів та тривалістю судового провадження.

Провадження у справах про банкрутство регулюється КУзПБ, Господарським процесуальним кодексом України, іншими законами України. Пріоритетність КУзПБ визначається відповідно до *lex specialis derogat generali* щодо справ, пов'язаних з банкрутством. Поділяємо думку О. Гончаренко, О. Черненко та О. Ковалишина, що норми, передбачені у КУзПБ, є спеціальними та підлягають застосуванню відповідно до визначених цим кодексом умов [3, с. 73–74]. Аргументувати це можна тим, що поява таких норм виникла в результаті їх спеціалізації правового регулювання, як об'єктивного процесу задля досягнення найбільшої ефективності такого регулювання у справах що стосуються банкрутства.

Забезпечення кожному права доступу до суду, а також права на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і неупередженим судом належить до основоположних прав, гарантованих ст. 6 Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [4]. Також право на звернення до суду за захистом є одним з основних інститутів господарського процесуального права. Таке право є забезпеченою законом можливістю будь-якій заінтересованій фізичній чи юридичній особі безпосередньо звернутися до суду із заявою. Проте для відкриття провадження у справі з метою захисту прав чи охоронюваних законом інтересів особи необхідно, щоб суд прийняв заяву до розгляду. Фактично реалізація права на звернення до суду за захистом, а саме відкриття судом провадження у справі, залежить як від об'єктивних, так і від суб'єктивних умов [5, с. 15].

Таким чином, при відкритті провадження у справі про банкрутство юридичної особи можемо виділити процесуальні та матеріальні підстави.

До процесуальних слід віднести:

1) суб'єкт, який має право на звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження.

Відповідно до ч. 2 ст. 8 КУзПБ таке право мають боржник та кредитор [6];

2) заява про визнання боржника банкрутом має відповідати встановленим законом вимогам щодо форми та змісту такої заяви.

Такі вимоги визначені статтею 34 КУзПБ [6]. Даною статтею передбачено, що заява про порушення справи подається боржником або кредитором у письмовій формі, а також зазначаються які обов'язкові відомості має містити така заява. Окрім того, з положень даної статті видно, що зміст заяви про відкриття провадження у справі та перелік необхідних документів, що додаються різняться в залежності від того хто із суб'єктів подає таку заяву до суду, тобто кредитор чи боржник;

3) додержання порядку подання заяви про відкриття провадження у справі.

Такий порядок регулюється Господарсько-процесуальним кодексом України, зокрема ст. 162, 164. Слід зазначити, що заява про відкриття провадження у справі згідно зі статтею 30 ГПК України подається до господарського суду за місцезнаходженням боржника [7]. Вважаємо, що такий порядок є оптимальним. Проте в деяких випадках боржники мають філії та майнові активи в інших регіонах України. У таких випадках, позови можуть пред'являтися також за місцезнаходженням таких філій.

З урахуванням судової практики, постанова КГС ВС від 03.02.2021 № 917/1759/19 [8] зміна місцезнаходження боржника після прийняття судом першої інстанції до розгляду

заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство не тягне за собою зміни підсудності такої справи і передачі її матеріалів до іншого господарського суду за новим місцезнаходженням боржника;

4) відсутність у провадженні господарського суду іншої відкритої справи про банкрутство цього боржника на час звернення заявника до суду.

Справа про банкрутство боржника не може бути також відкрита, якщо раніше господарським судом була винесена ухвала про відмову у прийнятті заяви кредитора про відкриття справи до цього ж боржника та з тих же самих підстав (ч. 1 ст. 37 КУзПБ). Слід зазначити, що один і той самий кредитор не позбавлений права повторно подати до господарського суду заяву про визнання банкрутом боржника, щодо якого винесено ухвалу про відмову у відкритті справи, якщо в основу заяви кредитора покладена нова вимога, що ґрунтується на інших підставах (ч. 3 ст. 38 КУзПБ) [6];

5) заявник має сплатити судовий збір у передбаченому законодавством порядку і розмірі.

Суб'єктами сплати судового збору є як фізичні так і юридичні особи усіх форм власності, а також фізичні особи-підприємці, які звертаються до суду із заявами чи скаргами або стосовно яких ухвалене судове рішення. Розмір судового збору і порядок його сплати регулюється Законом України «Про судовий збір».

Окрім процесуальних підстав, можна ще виділити матеріальні, які можна встановити із загальних ознак неплатоспроможності боржника, до яких віднесено:

- безспірність вимог ініціюючого кредитора (кредиторів);
- розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредитором (кредиторами) становить не менше 30 розмірів заробітної плати;
- боржник припинив погашення кредитів чи здійснення інших планових платежів у розмірі більше 50 відсотків місячних платежів за кожним з кредитних та інших зобов'язань упродовж двох місяців (ч. 2 ст. 115 КузПБ) [6]. Вадливо наголосити, що відкриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи відбувається на підставі як формальних так і матеріальних умов.

Наприклад провадження у справі про банкрутство за заявою кредитора відкривається за наступних умов: 1) наявність будь-яких вимог до боржника, строк виконання яких настав (особливі умови до них відсутні) (п. 3 ст. 34 КУзПБ); 2) нездатність боржника виконати майнові зобов'язання. Боржник може погасити заборгованість до підготовчого засідання. Це обов'язково перевіряє суд (п. 3 ст. 39 КУзПБ); 3) кредитор має довести суду, що його вимоги не свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження (це може бути, наприклад, визнана претензія) (п. 6 ст. 39 КУзПБ); 4) кредитор має довести наявність неплатоспроможності боржника, а саме – неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через застосування процедур, передбачених цим КУзПБ (до цього було – не інакше, як через відновлення його платоспроможності) (п. 1 ст. 1 КУзПБ) [9]. Як бачимо на прикладі, умови маютьися як процесуальні, так і матеріальні підстави.

Унаслідок відкриття провадження у справі про банкрутство суб'єкт господарювання набуває спеціального, за законодавством про банкрутство статусу – статусу боржника [10, с. 87]. Даний суб'єкт характеризується неспроможністю виконання фінансових зобов'язань перед кредиторами. Як наслідок, це тягне за собою спеціальне управління та розпорядження його майном. Відповідно до чинного законодавства, таке управління покладається на арбітражного керуючого, який володіє широкими повноваженнями у процесі управління майном та задоволення вимог кредиторів.

Про необхідність існування певних обмежень для відкриття провадження у справі про банкрутство свідчить судова практика застосування законодавства про банкрутство в Україні. Зокрема, слід зазначити постанову КГС ВС від 24.09.2020 у справі № 916/3619/19 [11], в якій зазначено, що наявність відкритого позовного провадження з розгляду спору щодо дійсності грошового зобов'язання зумовлює відмову у відкритті провадження, а також

постанову ВС від 13.08.2020 у справі № 910/4658/20 [12] щодо наявності спору про право між заявником і боржником, яке є підставою для відмови у відкритті провадження. Взагалі така практика містить приклади використання процедури банкрутства з метою протиправного заволодіння активами підприємства боржника та позбавлення кредиторів можливості задовольнити свої вимоги.

Наявність певних обмежень (бар'єрів) для відкриття справи про банкрутство притаманна законодавству багатьох країн. Так, законодавство США, а саме: передбачає відмінності відкриття справи залежно від того, хто подає заяву: боржник чи кредитор. При поданні заяви боржником провадження вважається відкритим, і суд виносить відповідну постанову. Заява про відкриття справи має бути подана трьома кредиторами з незабезпеченими вимогами, сума яких становить не менше п'яти тисяч доларів. Подання заяви автоматично тягне за собою призупинення всіх судових проваджень щодо боржника. У разі надходження до суду заяви кредитора суд зобов'язаний заслухати боржника. Якщо боржник не висуває заперечень, відбувається порушення провадження у справі. За наявності заперечень боржника проводиться судові засідання, на якому встановлюється майновий стан боржника, а також його можливість виконати свої зобов'язання. Відкриття провадження у справі відразу проводиться з особливостями, пов'язаними із застосуванням ліквідаційної процедури або процедури реорганізації боржника. Отже, істотне значення для розгляду справи про банкрутство має не лише наявність певних обмежень (умов) для відкриття провадження, а й своєчасне застосування до боржника наступних судових процедур. [5, с. 20].

КУзПБ також визначає наслідки недотримання особами порядку подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство. Такими наслідками є відмова у прийнятті заяви про відкриття провадження у справі, залишення заяви без руху (ст. 37), повернення, відкликання заяви про відкриття провадження у справі (ст. 38) [6].

Стаття 37 КУзПБ може застосовуватись у випадках коли юридичну особу – боржника припинено в установленому законом порядку, або коли стосовно боржника відкрито провадження у справі про банкрутство тощо. Якщо розглянути підстави ст. 38 КУзПБ, повернення заяви то вони мають місце коли судом встановлено, що заява про відкриття провадження у справі про банкрутство підписана особою, яка не має процесуальної дієздатності; не підписана, або підписана особою, яка не мала права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано; до суду від заявника надійшла заява про відкликання заяви про відкриття провадження у справі до постановлення ухвали про відкриття провадження у справі.

Як зауважує І. Вечірко, процесуальна дія щодо залишення заяви без розгляду раніше не застосовувалася в провадженні у справах про банкрутство. Але законодавець надав заявнику можливість усунення недоліків та подальшого прийняття до розгляду заяви про відкриття справи про банкрутство [5, с. 24]. Статтею 174 ГПК України передбачено можливість залишення судом заяви без розгляду за наявності підстав [7].

Також слід зазначити, що до дати проведення підготовчого засідання господарського суду заявник може відкликати заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство. Щодо самого відкриття провадження у справі про банкрутство, то воно здійснюється господарським судом у підготовчому засіданні під час перевірки обґрунтованості вимог заявника, а також з'ясування наявності підстав для відкриття такого провадження. У разі відкриття провадження у справі на офіційному веб-порталі судової влади України господарський суд оприлюднює повідомлення про відкриття провадження у справі боржника з метою виявлення кредиторів та осіб, які виявили бажання взяти участь у санації боржника. Інформація про відкриття провадження у справі про банкрутство додатково може оприлюднюватися на офіційному веб-сайті державного органу з питань банкрутства, а також у будь-який інший спосіб, не заборонений законом [6].

Слід наголосити, що загалом провадження у справах про банкрутство юридичної особи та властивості кожної судової стадії вказують на те, що такі провадження є особливими у господарському суді та детально регламентованими нормами КУзПБ та ГПК.

Висновки. На підставі вищевикладеного процесуальна діяльність по відкриттю провадження у справі у господарському суді, має пріоритетне значення в контексті забезпе-

чення права особи на судовий захист і на реалізацію усього комплексу завдань та цілей судочинства. Адже саме при відкритті провадження у справі вирішується питання про наявність умов, з якими національне законодавство пов'язує саму можливість виникнення провадження в суді щодо розгляду та вирішення конкретної справи по суті, зокрема і у справах про банкрутство. При наявності таких підстав для звернення зацікавленої особи за судовим захистом і дотримання нею встановленого законом порядку звернення, суд на підготовчому засіданні відкриває провадження у господарській справі шляхом постановлення ухвали.

При відкритті провадження у справі про банкрутство юридичної особи виділяються процесуальні підстави та матеріальні. Аналізується судова практика із зазначенням обмежень для відкриття провадження у справах про банкрутство юридичної особи.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко О.М. Теоретико-правові засади саморегулювання господарської діяльності: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук. Київ, 2020. 39 с.
2. Гушилик А.Б. Правова природа статусу боржника у справі про банкрутство. *Право і суспільство*. 2019. № 1 (2). С. 49–53. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/1_2019/part_2/11.pdf
3. Гончаренко О., Черненко О., Ковалишин О. Правова природа трирічного строку, передбаченого статтею 42 Кодексу України з процедур банкрутства. *Підприємство, господарство і право*. 2021. № 6. С. 73–79. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/6/11.pdf>
4. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Вечірко І. Умови відкриття провадження у справі про банкрутство згідно з нормами Кодексу України з процедур банкрутства. Застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства. Збірка наук. статей за заг. ред. Жукова С.В. Київ: Алерта, 2019. С. 15–25. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Jukov_Zbirka_Bankrut_v2_191007_out.pdf
6. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
7. Господарський-процесуальний Кодекс України: Закон від 6 листопада 1991 року № 1798-XII. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
8. Постанова Касаційного господарського суду від 03 лютого 2021 р., судова справа № 917/1759/19. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/94904393?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress05
9. Жуков С. Деякі нюанси відкриття та закриття провадження у справі згідно Кодексу України з процедур банкрутства. URL: <http://algiz.legal/deyaki-nyuansi-vidkrittya-ta-zakrittya-provadhennya-u-spravi-zgidno-kodeksu-ukra%D1%97ni-z-procedur-bankrutstva/>
10. Кабенюк Ю.В. Загальна характеристика відносин арбітражного управління у процедурі банкрутства. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 6. С. 87–95. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/17.pdf>
11. Постанова Касаційного господарського суду від 24 вересня 2020 р., судова справа № 916/3619/19. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=92004901&red=100003b3ddb88e716695ce8f85249c1c800ae8&d=5>
12. Постанова Касаційного господарського суду від 13 серпня 2020 р., судова справа № 910/4658/20. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/91016931>

